

Ställer vi frågor om sex, våld och droger?

Lotta von Mentzer
Närhälsan Sexualmedicinskt Centrum Pilen
www.narhalsan.se/smc-pilen
2016-10-26

Innehåll

- Presentation SMC Pilen
- Varför ställer vi inte frågor?
- Sexuell ohälsa
- SEXIT
- Vad gör vi med svaret?

Sexualmedicinskt centrum SMC

- Specialiserad enhet inom Närhälsan Göteborg.
- Arbetar med Sexuell och Reproductiv Hälsa och Rättigheter (SRHR).
- I nära samarbete med forsknings och utvecklingsenhet, Kunskapscentrum för sexuell hälsa, KSH

- Målgrupp: Personer över 23 år med sexualmedicinska frågeställningar

SMC Pilen

Sexuell utsatthet

Personer med erfarenhet av:

- Sex mot ersättning, prostitution, människohandel
- Sex som självskadebeteende
- Sexuellt våld, övergrepp, våldtäkt
- Sexuellt risktagande
- Frågor kring sexuell identitet

WHO identifierar två grupper med ökade behov av vård och riktade insatser när det gäller sexuell hälsa:

- Unga, framför allt med psykosocial problematik tex substansmissbruk
- Personer med erfarenhet av sex mot ersättning

SMC Pilens målgrupp

Klinisk verksamhet

- STI provtagning
- Preventivmedelsrådgivning
- Abortrådgivning
- Vaccination mot hepatit B och HPV
- Stödsamtal/rådgivning
- Bedömning
- Hänvisning till andra vårdgivare

+ Rådgivning/konsultation till
andra verksamheter/personal

SMC Pilen

- Kompletterar ungdomsmottagning
- Tydliggör fokus på sexuell utsatthet och ohälsa
- Lätt tillgänglighet, kontinuitet
- Uppsökande verksamhet, patienthänvisningar, egen kontakt
- Utarbetade nätverk/samverkan

Samverkan

- MIKA mottagningen, Länsstyrelsen, Polis, Migrationsverket
- Beroendekliniken avdelning 306 ÖS
- Mini Maria mottagningarna
- Göta Teamet
- Bipolär mottagningen, BUP
- HVB boenden, Akut boenden
- Mödrahälsovårds teamet Haga
- Socialtjänst
- SMC

Ställer vi frågor om sex, våld och droger?

- Vem skall vi fråga?
- När skall vi fråga?
- Hur skall vi fråga?
- Vad skall vi fråga?
- Varför skall vi fråga?

Därför ska vi fråga!

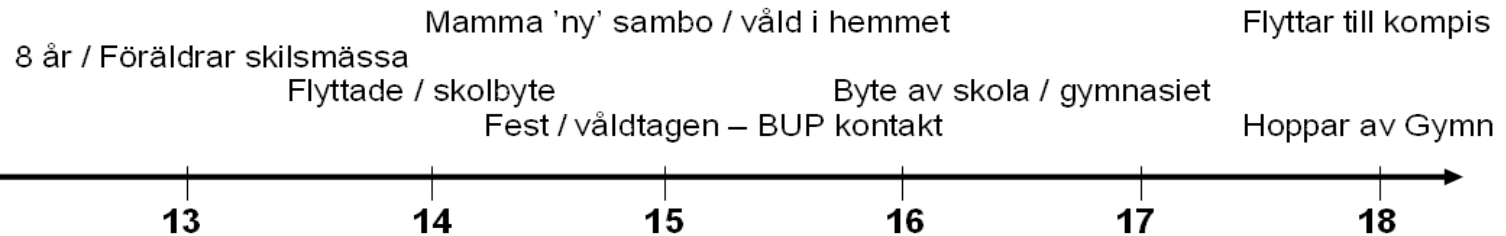
För att det är en rättighetsfråga
För att kunna ge rätt hjälp
För att kunna förebygga ohälsa
För att öka livskvaliteten
För att kunna välja rätt behandling
Fler anledningar?

Barnkonventionen

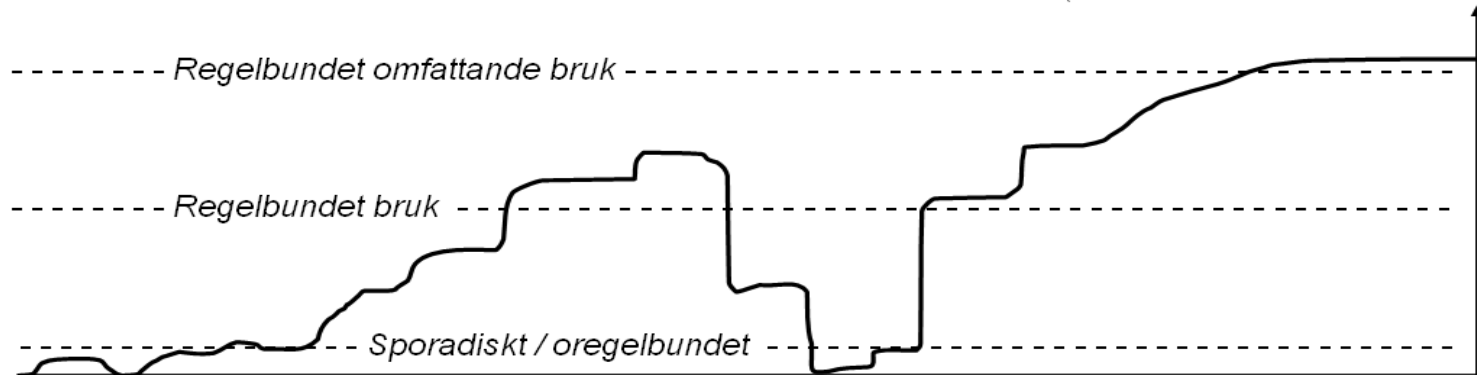
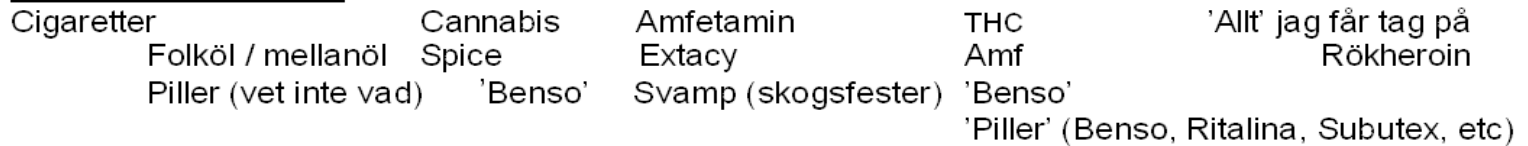
Artikel 39

Ett barn som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse, tortyr, väpnade konflikter eller annan omänsklig behandling har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

Viktiga livshändelser:

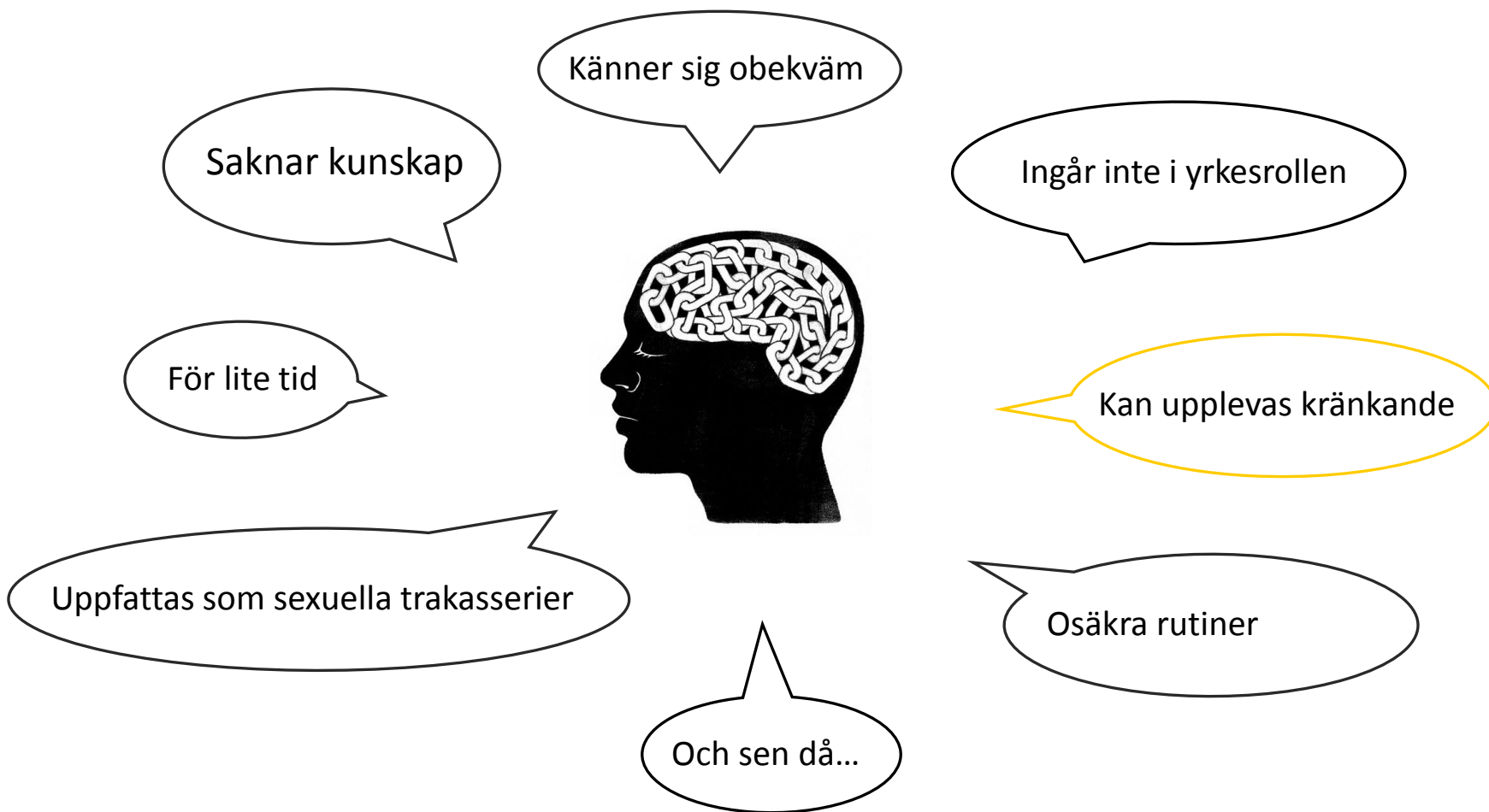
Droger / debutålder:

Figur 2. Exempel på en tidslinje ritad av en 18 åring med ett omfattande drogmissbruk / beroende

Källa: Magnus Menfors, Handbok i Missbrukspsykologi, Liber, 2012

Varför ställer vi inte frågor?

Sexuell ohälsa

STI/HIV
Oönskad graviditet
Sex mot ersättning
Sexuellt våld
Självskadebeteende

Rishtagande under ungdomstiden

Övergrepp, trauma, bristande omsorg

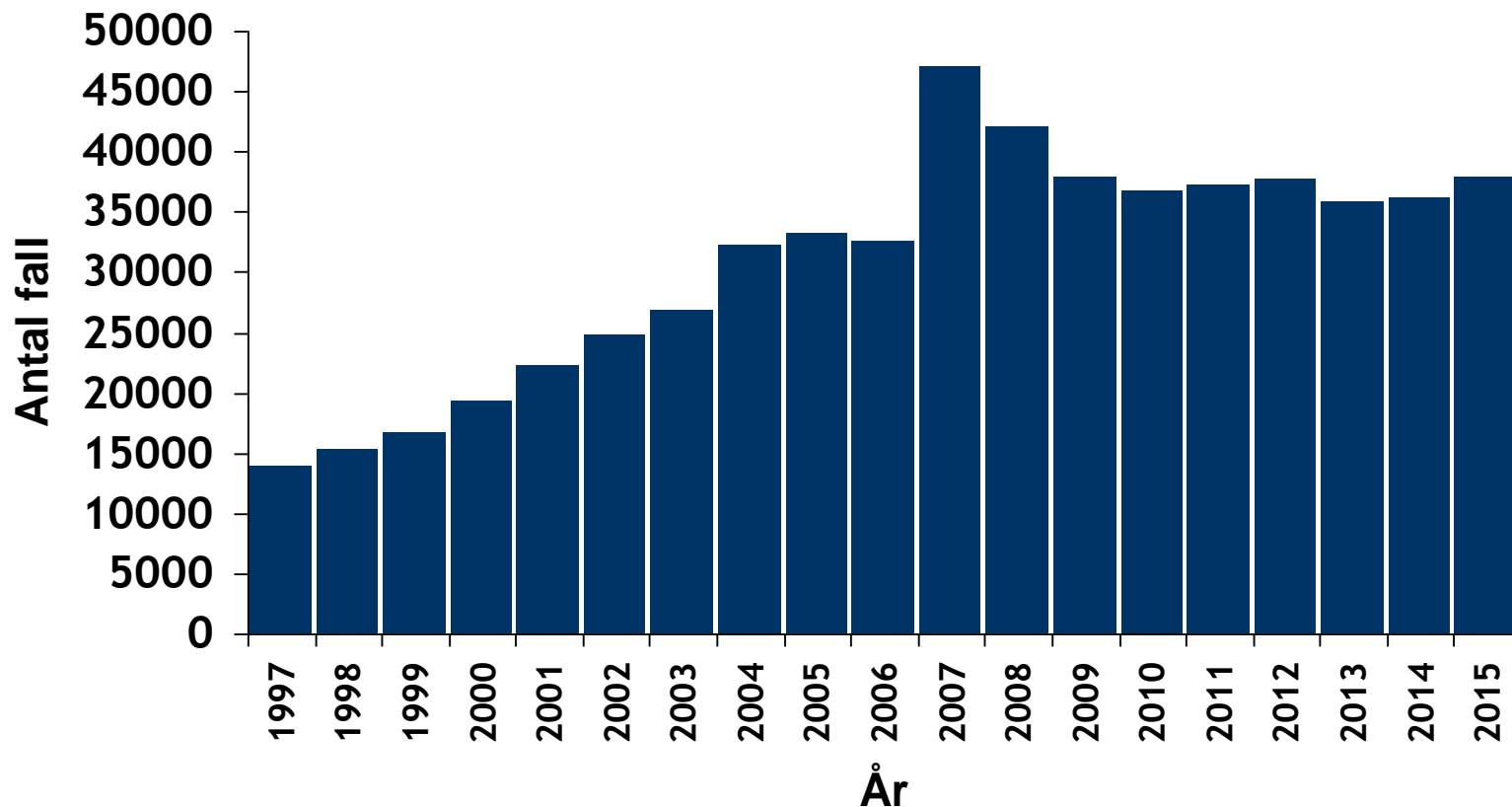
Varför tar unga risker?

Stor skillnad i vad omhändertagna ungdomar gör och vad de anser är moraliskt riktigt, dock ses sexuellt risktagande som en chans till något positivt (njutning, bekräftelse, status, att vara som alla andra)

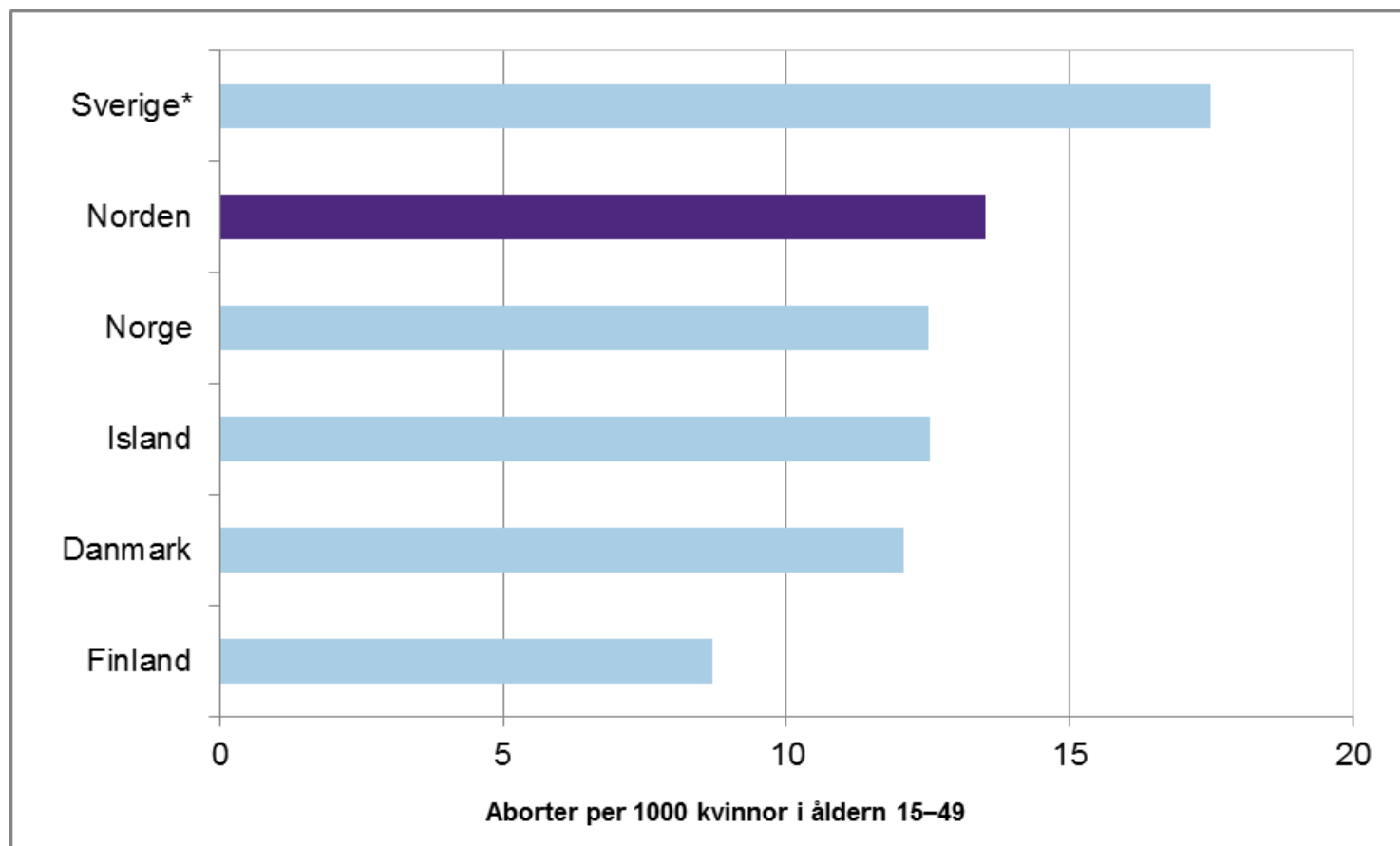
= Chans övertrumfar risk

Malin Lindroth Utsatthet och sexuell hälsa 2013

Klamydiafall i Sverige

Aborter i Norden per 1 000 kvinnor i åldrarna 15–49 år, 2013

* Det svenska talet är för 2012. Datainsamlingen för aborter stoppades tillfälligt i Sverige år 2013.

Sexualbrott BRÅ 2015

- 18100 sexualbrott anmäldes
- Blotning till våldtäkt
- 5920 rubricerades som våldtäkt.
- 2440 var våldtäkt mot barn 0-17 år. 87 % var flickor, 13 % var pojkar.
- Sexualbrott är en brottstyp där det är relativt vanligt med upprepade utsatthet. Ca 42% av personer utsatta för sexualbrott har blivit utsatta mer än 1 gång. 36 % har blivit utsatta mer än 2-9 gånger. 6 % har blivit utsatta mer än 10 gånger eller fler.

Sexualbrott ålder BRÅ 2015

- 16-24 år 5,4 %
- 25-44 år 2,5 %
- 45-64 år 1,2 %
- 65-79 år 0,1 %

Sexuella övergrepp Rapport Stiftelsen Allmänna barnhuset 2014

Det händer att människor övertalas, pressas eller tvingas till sexuella handlingar som de inte kan värja sig mot. Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja? (övergrepp med fysisk kontakt? utan fysisk kontakt? penetrerande övergrepp?)

- Tjejer 29%
- Killar 10%
- **Könsindelning passar inte 40%**

Källa: Det gäller en av fem - fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014.

Vem är förövaren?

Förövare av övergrepp (vid flera förövare den första eller den mest aktiva)

Någon för dig helt okänd person	37 %
Ungefär jämnårig som du kände	23 %
Pojkvän/flickvän och före detta dito	13 %
Någon som du lärde känna via Internet	7,5 %
Annan släkting	2,2 %
Förälder eller styvförälder	1,1 %
Lärare	1,0 %
Syskon eller styvsyskon	0,7%
Familjehemsförälder	0,2 %
Idrottsledare eller lagledare	0,1 %
Annan	12 %

Har du någon gång sålt sexuella tjänster?

- Killar 1,2 %
- Tjejer 0,6 %
- **Könsindelningen passar inte 3,8 %**

Vanliga ersättningar som elever fick i utbyte mot sex var:

- Pengar 43 %
- Alkohol eller cigaretter 30 %
- Saker 14 %
- Droger 12 %
- Mat eller boende 12 %

Varför sålde de sex?

Killars skäl att sälja sex:

Gillar att ha sex	52 %
Roligt/spännande	45 %
Behövde pengar	26 %
Mådde psykiskt dåligt/dämpa ångest	23 %
Sexköparen övertalade mig	19 %
Ville ha uppskattning	16 %
Var berusad/drogpåverkad	13 %
Behövde droger	9,7 %
Påverkades av kompis/partner	9,7 %
Ville ha närhet	9,7 %
Får inte sex på annat sätt	3,2 %
Har speciella sexuella önskningar	3,2 %
Blev tvingad att sälja sex	3,2 %
Annat	9,7 %

Tjejers skäl att sälja sex:

Behövde pengar	50 %
Mådde psykiskt dåligt/dämpa ångest	44 %
Roligt/spännande	33 %
Ville ha uppskattning	28 %
Gillar att ha sex	28 %
Ville ha närhet	22 %
Behövde droger	17 %
Sexköparen övertalade mig	17 %
Påverkades av kompis/partner	11 %
Var berusad/drogpåverkad	11 %
Får inte sex på annat sätt	-
Har speciella sexuella önskningar	-
Blev tvingad att sälja sex	-
Annat	17 %

Tjejer som sålt sex

- Någon form av sexuellt övergrepp 94 %
- Penetrerande övergrepp 72 %
- Inget övergrepp 5,6 %

Killar som sålt sex

- Någon form av sexuellt övergrepp 41 %
- Penetrerande övergrepp 19 %
- Inget övergrepp 59 %

Sex som självskadebeteende / Sex i självskadande syfte

Att skada sig genom sex innebär att en person har ett mönster av att söka sig till sexuella situationer som innebär egen psykisk och/eller fysisk skada.

Det som tydligast skiljer de som skadar sig genom sex och de som skadar sig på annat sätt är att det är en annan person som skadar istället för den unge själv. Den unge släpper kontrollen till någon annan.

Åsa Landberg Mattsson 2012

Sex som självskada

Har du någonsin använt sex för att avsiktligt skada dig själv?

- Totalt 2,2%
- Tjejer 3,3%
- Killar 0,8%
- **Könsindelning passar inte 9,4%**

Källa: Det gäller en av fem - fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014.
Rapport Stiftelsen Allmänna barnhuset

Internet och sexuellt risktagande

	<u>2009</u>	<u>2014</u>
• Sex online	4.6%	5,7%
• Sex offline, träffats online	11.6%	11%
• Skickat bilder med sexuellt innehåll via internet	4.3%	25%
• Sålt sex online	0.7%	
• Inget av ovanstående	81.6%	

Källa: Det gäller en av fem - fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014.
 Rapport Stiftelsen Allmänna barnhuset

Ungdomar med erfarenhet av sex via nätet:

- mer sexuellt aktiva, mer riskbeteende
- sämre psykosocial hälsa
- lägre känsla av sammanhang
- lägre självkänsla
- sämre relation med föräldrar
- mer utsatta för sexuellt våld
- ungdomar som sålt sex online mest sårbara

SEXIT-enkäten

- 16 frågor om besökaren
- Ett underlag för samtal
- En grund för att ställa vidare frågor

SEXIT- Frågor om sexuell hälsa och risktagande

Besvara frågorna genom att kryssa rutan vid det alternativ som stämmer bäst för dig.

1. Hur gammal är du?	___ år					
2. Hur definierar du dig? Betraktar du dig idag som:	Man	Kvinna	Transperson	Vill inte kategorisera mig	Annat	
	☐	☐	☐	☐	☐	
3. Hur definierar du din sexuella läggning? Betraktar du dig idag som:	Heterosexuell	Homosexuell	Bisexuell	Vill inte kategorisera mig	Annat	
	☐	☐	☐	☐	☐	
4. Vem/vilka bor du tillsammans med? Välj det alternativ som bäst stämmer in på hur du bor just nu.	Ensam	Hos förälder/föräldrar	Hos fosterföräldrar/familjehem/institution/HVB	Med kompis/kompisar	Med partner (flickvän/pojkvän etc.)	Annat
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Hur ofta har du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?	4 gånger/vecka eller mer	2-3 gånger/vecka	2-4 gånger/månad	1 gång/månad eller mer sällan	Aldrig	
	☐	☐	☐	☐	☐	
6. Har du någon gång använt hasch eller marijuana?	Ja, under de senaste 30 dagarna	Ja, under de senaste 12 månaderna	Ja, för mer än 12 månader sedan	Aldrig		
	☐	☐	☐	☐		
7. Har du någon gång använt annan narkotika än hasch eller marijuana (t.ex. amfetamin, kokain, heroin, ecstasy eller LSD)?	Ja, under de senaste 30 dagarna	Ja, under de senaste 12 månaderna	Ja, för mer än 12 månader sedan	Aldrig		
	☐	☐	☐	☐		
8. Hur gammal var du den första gången du hade sex med någon annan? _____ år Att ha sex kan – men behöver inte – betyda att man hade ett penetrerande samlag vaginalt, oralt eller analt. Sex kan vara alla möjliga saker, som till exempel att onanera med någon annan, hängla, smeka eller bli smekt. Du bestämmer själv vilket tillfälle som var den första gången för dig. Om du inte minns exakt kan du uppskatta hur gammal du var.						
Om du inte haft sex med någon annan är du nu klar med frågeformuläret. Tack för att du svarat på frågorna! Lägg formuläret i ett kuvert och ta med det in till din bammorska/kurator när det är din tur.						
9. Hur många olika personer har du haft sex med under de senaste 12 månaderna? _____ stycken Uppskatta om du inte minns exakt.						
10. Har det hänt under de senaste 12 månaderna att du haft sex med någon första gången ni träffades?	Ja, det har hänt mer än tre gånger	Ja, det har hänt tre gånger	Ja, det har hänt två gånger	Ja, det har hänt en gång	Nej	
	☐	☐	☐	☐	☐	

Bakgrund till SEXIT

Forskningsprojekt påbörjat 2016

3 ungdomsmottagningar i Göteborg och alla ungdomsmottagningar i Blekinge testade enkäten

Data insamlades från pilotundersökning – enkätsvar och åtgärder

20 djupintervjuer med ungdomar som deltog

4 fokusgruppsintervjuer med personal

Ny version av enkäten kommer under hösten 2016

Syfte

Att förbättra strukturen för att inom hälso- och sjukvården identifiera unga/unga vuxna som är särskilt sexuellt risktagande eller riskutsatta vad gäller sexuell ohälsa (STI, oönskade graviditeter och sexuellt våld), för att kunna erbjuda den vård och det stöd de behöver för en god sexuell och reproduktiv hälsa.

Att genom detta arbete bidra till att vårdens resurser används mer effektivt på så vis att de patienter med störst vårdbehov uppmärksammas, och att därmed också möjliggöra ett mer strategiskt preventivt arbete där insatser kan riktas till de personer som löper störst risk för framtida sexuell ohälsa.

1. Hur gammal är du?

- Riskutsatthet och risktagande börjar oftast i tidiga tonår

2. Hur definierar du dig?

Betraktar du dig idag som:

Man, kvinna, transperson, vill inte kategorisera mig, annat

- En svensk studie visar att transpersoner är mer utsatta för övergrepp, trakasserier, diskriminering och våld jämfört med cis-personer, vilket speglas i psykisk ohälsa.
- Internationella studier visar att transpersoner löper ökad risk för HIV.

3. Hur definierar du din sexuella läggning?

Betraktar du dig idag som:

heterosexuell, homosexuell, bisexuell, vill inte kategorisera mig, annat

- Homo/bisexuella ungdomar är mer utsatta för sexuellt våld än heterosexuella ungdomar.
- Mer aktiva på internet vilket innebär ökad riskutsatthet.
- MSM är riskutsatta för STI/HIV

4. Vem/vilka bor du tillsammans med?

Välj det alternativ som bäst stämmer in på hur du bor just nu.

- Ensam
- Hos förälder/ föräldrar
- Hos fosterföräldrar/ familjehem/ institution/HVB
- Med kompis/ kompisar
- Med partner (flickvän/ pojkvän etc.)
- Annat

5. Hur ofta har du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?

4 gånger/ vecka eller mer, 2-3 gånger/ vecka, 2-4 gånger/månad, 1 gång/ månad eller mer sällan, aldrig

- Det finns samband mellan högt alkoholintag och sexuellt risktagande
- Men - det är inte visat att alkohol leder till sexuellt risktagande.
- Det är troligt att det i många fall finns en gemensam underliggande faktor till flera riskbeteenden.

6. Har du någon gång använt hasch eller marijuana?

Ja under de senaste 30 dagarna, Ja under de senaste 12 månaderna,
Ja för mer än 12 månader sedan, Aldrig

7. Har du någon gång använt annan narkotika än hasch eller marijuana (t.ex. amfetamin, kokain, heroin, ecstasy, LSD eller oförskrivna läkemedel)?

Ja under de senaste 30 dagarna, Ja under de senaste 12 månaderna,
Ja för mer än 12 månader sedan, Aldrig

8. Hur gammal var du den första gången du hade sex med någon annan?

- Sexdebut före 15 års ålder har samband med sexuellt risktagande, erfarenhet av sexuellt våld, riskabel livsstil.

9. Hur många olika personer har du haft sex med under de senaste 12 månaderna?

- Den mest avgörande faktorn för att få STI är att ha fler än en partner
- Risken ökade med faktorn 2,3 för varje intervall
0-1, 2-3, 4-5, 5-10 partners senaste 12 mån.
- KK - som i sin tur har andra partners
- Parallella relationer innebär ökad smittspridningsrisk
- Smittrisk varierar med sexuell praktik (analt/vaginalt/oralt samlag)

10. Har det hänt under de senaste 12 månaderna att du haft sex med någon första gången ni träffades?

- Sex vid första träffen kan tyda på risktagande.
- Det är svårare att diskutera kondom med någon man inte känner.

11. Har du/har du haft klamydia?

- Tidigare klamydiainfektion innebär förhöjd risk för ny infektion.

12. Har du eller din partner blivit oplanerat gravid?

- Personer som tidigare gjort abort löper ökad risk att bli oplanerat gravida igen.
- 40% av 798 svenska kvinnor som gjorde abort 2009 hade tidigare genomgått minst en abort.

13. Har du någon gång fått ersättning eller betalning för en sexuell tjänst?

- Ca 1.5% av ungdomar rapporterar att de fått ersättning för sex, fler pojkar än flickor.
- Dessa ungdomar har i mycket hög utsträckning tidigare utsatts för sexuella övergrepp.
- Kontakter sker ofta över nätet

14. Har du någon gång gett någon ersättning/betalat för en sexuell tjänst?

- Att ha gett någon ersättning för sex är ofta förenat med andra riskfaktorer och ohälsa.
- Sexköp kan ske tvångsmässigt och används ibland i ångestlindrande syfte.
- I Sverige är det olagligt att köpa sex (sexköpslagen).

15. Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja? Du har onanerat åt någon, eller haft vaginalt, oralt eller analt samlag.

- Ytterst få (9% av flickor och 3% av pojkar) yppar något för yrkesverksamma.

16. Har du, eller tror du att du kan ha övertalat, pressat eller tvingat någon till sexuell handling?

- Rapporteras i högre grad av pojkar/män (ca 5%) jämfört med flickor/kvinnor (0,8%).
- Samband med att själv ha blivit utsatt för sexuellt våld. Men detta gäller inte alla.
- Samband med sexuellt risktagande, antisocialt beteende, att vara upptagen av sex.

Ett standardiserat frågeformulär avseende ”sexuell ohälsa” innebär fördelar:

- Ett frågeformulär bör underlätta för både vårdgivare och patient
- Frågor om sexuellt våld och sex mot ersättning ställs
- Strukturerat och likformigt arbetssätt
- Möjlighet till utvärdering och analys
- Frågor för att identifiera risktagarna + några extra frågor
- I djupintervjuerna framkommer att ungdomarna tycker det är lättare att fylla i svar i enkäten än att det ställs muntligt

SEXIT

Kontakta:

sofia.hammarstrom@vgregion.se

Kunskapscentrum för sexuell hälsa Närhälsan

Vad gör vi med svaret?

- Förberedelse, tex "bokcirkel"
- Läsa på, öka kunskap
- Lättare om vi vet vad vi ska göra- handlingsplan
- Tydliga rutiner
- Samverkanspartners
- Konsultera andra (tex SMC Pilen!)

Våga fråga

- Möta ungdomen där den är
- Komma ihåg normal tonårsutveckling, utforskande, pröva gränser
- Utgå inte från egna föreställningar – Fråga! Nyfikenhet
- Synliggöra ungdomens egna möjligheter att göra aktiva val
- Reflektera tillsammans, träna konsekvenstänkande, "Prov tänka"
- Både och samtidigt, bra/dåligt, gott/ont, lust/ångest
- Vinster/förluster med förändring
- Utforska tillsammans behov av stöd som den unge kan ta emot

En bra behandlare om unga får välja:

- Visar empati
- Har tid
- Visar omsorg
- Visar intresse
- Humor, kunna skratta ihop
- Är tydlig
- Visar hur man tar ansvar
- Är tillgänglig
- Ser det som fungerar
- Vågar visa närhet
- Är snäll
- Lyssnar
- Ställer frågor
- Sätter gränser
- Är ärlig
- Ger av sig själv
- Är direkt, inga omskrivningar
- Ger hopp

Orosanmälan till socialtjänst

Personal som arbetar i verksamheter där det finns barn och ungdomar är skyldiga enligt socialtjänstlagen att anmäla till socialkontoret om de misstänker att en person under 18 år inte har det bra hemma eller far illa på annat sätt.

- Gäller även om man tror att någon annan redan anmält, eller att socialtjänsten redan har kontakt med barnet.
- Vid osäkerhet kan man rådfråga anonymt (säg då inte ditt eller patientens namn när du ringer).
- Socialtjänsten gör en förhandsbedömning
 - Utredning eller ej
 - Akut omhändertagande (tvång/frivilligt)

Anonymt tips till polisen – 114 14

Om du får information som tyder på, eller har misstankar om människohandel eller koppleri:

Ring polisens tipstelefon.

Polisen sammanställer och värderar inkommen information.

Misstänker du människohandel?

Vi ger operativt metodstöd till alla kommuner, myndigheter och frivilligorganisationer i ärenden som rör prostitution och människohandel.

Vår funktion är att effektivisera samverkan och se till att du får stöd i handläggningen/utredningen av experter inom området.

Har du frågor eller funderingar, ring eller mejla oss på nationella sekretariatet mot prostitution och människohandel:

020-390 000

nmt.stockholm@lansstyrelsen.se

Veta mer

- <http://www.dagsattprataom.se/>
- <http://www.allmannabarnhuset.se/produkt/det-galler-en-av-fem/>
- <https://www.raddabarnen.se/vad-vi-gor/barn-utsatta-for-sexuella-overgrepp/natsmart-handbok/>
- <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/sexmotersattning>
- <http://www.lansstyrelsen.se/Stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/prostitutionochmanniskohandel/Pages/publikationer.aspx>
- <http://www.stockholm.se/sexsomsjalvskadebeteende>
- <http://www.intetillsalu.se/>
- <http://www.safeselfie.se/>

Sex mot ersättning

<http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/sexmotersattning>

<http://polisen.se/Utsatt-for-brott/Olika-typer-av-brott/Sexualbrott>

Tack för er uppmärksamhet!

Närhälsan
Sexualmedicinskt centrum - Pilen

För mer information:

lotta.von_mentzer@vgregion.se
0767-934600

www.narhalsan.se/smc-pilen

Vi finns på Kaserntorget 11A, 411 18 Göteborg

